

I Seminarium Migracyjne Eumigro
Szkoła Główna Handlowa, 5.04.2017

Migracje w Europie – wczoraj i dziś. Zjawisko, konsekwencje, rozwiązania.

Dr hab. Andrzej Przymeński,
prof. nadzw. Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Migracje wczoraj – Poznań i Wielkopolska we wrześniu 1939 roku

- Przed I Wojną Światową Niemcy stanowili 38,4% ludności, stanowiąc grupę uprzywilejowaną w stosunku do Polaków. Pogranicze etniczne obejmowało praktycznie całą Wielkopolskę.
- Po zakończeniu Powstania Wielkopolskiego i przyłączeniu Wielkopolski do Polski w roku 1919 nastąpił exodus Niemców i pozostało ich tylko 9,2% (193 tys.)
- Dalej jednak stanowili znaczną siłę, należało do nich 30% ziemi uprawnej, 30% obrotów miejscowego przemysłu.
- Korzystali ze swobód obywatelskich (sieć organizacji społecznych, gospodarczych i kulturalnych, czasopisma, dwie partie polityczne)
- Mniejszość była w znacznym stopniu finansowana przez państwo niemieckie

Migracje wczoraj – Poznań i Wielkopolska we wrześniu 1939 roku

- Trzy grupy etniczne i kulturowe: Polacy, Niemcy i Żydzi. Wzajemne relacje w perspektywie zamiaru wynarodowienia Polaków.
- Relacje między miejscową ludnością bezpośrednio przed i po wrześniu 1939 - były przykłady różnych zachowań Niemców, bo nie stanowili oni monolitu, w tym według kryterium religii
- Najbardziej aktywną grupę stanowili zwolennicy powrotu Wielkopolski we władanie Niemiec, w tym naziści: odmowa służby w WP, unikanie płacenia podatków, akty dywersji przed wkroczeniem wojsk niemieckich, pomoc w sporządzaniu list proskrypcyjnych, pomoc w utrzymywaniu terroru i korzystanie z uprzywilejowanej pozycji.

Migracje wczoraj – Poznań i Wielkopolska we wrześniu 1939 roku

- We wrześniu obie grupy: miejscowi Polacy i Niemcy odczuwali wzajemnie strach przed sobą. Nie mieli możliwości swobodnego kształtowania reguł gry między sobą – nie było demokracji. Reguły były narzucone przez nazistów.
- Po objęciu urzędu gubernatora przez Arthura Greisera (14 września), na manifestacji Niemców (21 września) Greiser ogłosił swój program budowy wzorcowego okręgu niemieckiego (Mustergau) w Warthegau, w tym sprowadzenia Polaków tylko do roli podrzędnej.
- Efekty: pacyfikacja ludności polskiej przez terror i wywózki na roboty do Niemiec i do GG, osiedlanie Niemców, upokarzanie Polaków, zamykanie kościołów i wszelkich instytucji kulturalnych, uniemożliwienie zdobywania wykształcenia.

Migracje wczoraj – Poznań i Wielkopolska we wrześniu 1939 roku

- Finał relacji między wielkimi grupami etnicznymi i kulturowymi:
- Akt pierwszy eksterminacja Żydów, czystki etniczne i terror na Polakach
- Akt drugi: czystki etniczne na Niemcach, egzekucja A. Greisera na oczach 100 tys. widzów
- Czy możliwa była integracja Polaków i Niemców w ramach tego samego społeczeństwa? Były przykłady godnego zachowania Niemców i mniejszości niemieckiej. W świadomości Polaków utrwalił się jednak przede wszystkim niemiecki terror i poniżenie. Integracja (prawdopodobnie) byłaby możliwa tylko w przypadku wynarodowienia Polaków lub Niemców.

Współczesne migracje w Europie. Dyskurs.

- Dyskusja na temat polityki migracyjnej poszczególnych państw i polityki UE jest ograniczona, niektóre wątki są niedoreprezentowane, inne w ogóle się nie pojawiają
- Brak naukowego rozpoznania sytuacji, brak odpowiedzi na podstawowe pytania, na przykład o przyczyny i polityczne czynniki wspierające migracje i o to, czy migranci przyczyniają się do rozwoju społeczeństw przyjmujących?
- W dyskursie dominują politycy i publicyści, powołując się albo na powinności etyczne albo na zamiar obrony własnych społeczeństw,
- Czy najlepszym sposobem na poprawę sytuacji migrantów jest udział w „wędrownie ludów”?
- Część argumentów branych pod uwagę przez przyjmujących migrantów w ogóle nie jest ujawniana
- Bierność Unii Europejskiej (bezczyorność europejskich sił zbrojnych) i innych organizacji międzynarodowych, brak prób usuwania przyczyn zewnętrznych masowych migracji

Współczesne migracje w Europie. Czy rzeczywiście jest to zjawisko niechciane?

- Czy niektóre kraje europejskie sprzyjają kontrolowanej migracji do ich krajów, w tym także wyznawców islamu?
- Argumenty nieekonomiczne za: humanitaryzm, pobudki serca, polityka historyczna i potrzeba ekspiacji Niemców
- Argumenty ekonomiczne za (business as usually): poprawa prężności demograficznej społeczeństwa, wzmocnienie rynku pracy, korzyści dla biznesu wynikające ze zwiększenia wydatków publicznych (wzrost popytu wewnętrznego, wzrost PKB)
- Argument za: bierność Unii Europejskiej (bezczynność europejskich sił zbrojnych) i innych organizacji międzynarodowych, brak prób usuwania przyczyn zewnętrznych masowych migracji
- Argumenty przeciw: obawy przed terroryzmem, kontrkulturowością migrantów, wielokulturowością i zróżnicowaniem rasowym, obniżeniem jakości życia, przed niespełnieniem nadziei ekonomicznych, w tym pogorszeniem sytuacji rodzimych pracowników najemnych.

Czy nadzieje na integrację uchodźców mogą się spełnić?

- Argumenty przeciw: wrażenie narażenia na terroryzm nie jest wprost proporcjonalne od liczby ofiar (jest ich niewiele w porównaniu ze żniwem pijanych kierowców), coraz liczniejsza mniejszość muzułmańska
- Argumenty za: coraz skuteczniejsza kontrola, działania planowane w Niemczech (ustawa proponowana przez CDU), duże doświadczenie w wynaradawianiu cudzoziemców.

Migracje: aspekty filozoficzne

- Jurgen Habermas, *Obywatelstwo a tożsamość narodowa. Rozważania nad przyszłością Europy* (Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1993): prawo do imigracji może być ograniczone przez prawo określonej politycznej wspólnoty do ochrony integralności jej własnej formy życia (s. 33). Wagę społecznego zakorzenienia gospodarki dostrzega także Mark Granovetter.

Pomoc uchodźcom i przyjmowanie migrantów ekonomicznych a poprawność polityczna

- Poprawność polityczna może utrudniać udzielanie pomocy i przyjmowanie migrantów ekonomicznych. Przykład: społeczeństwo polskie łatwiej zaakceptowałoby przyjęcie prześladowanych chrześcijan niż, także prześladowanych, wyznawców islamu. W drugim przypadku jest obawa kontrkulturowości i przenikania zwolenników dżihadu, co jest groźbą realną.
- Skutecznemu działaniu sprzyja praktyczne ujmowanie zadań możliwych do wykonania. Poprawność polityczna, w przypadku przyjmowania cudzoziemców, zamula myślenie na temat pomocy dla nich. Wyznawcy islamu mogliby przecież uzyskać schronienie w państwach islamskich, przy finansowym wsparciu UE. Podstawa teoretyczna: Efektywność (alokacyjna) w rozumieniu Pareto, działanie w kierunku stanu optymalności Pareto, sytuacja gdy poprawia się sytuację jednych podmiotów bez pogarszania sytuacji innych podmiotów.
- Dlaczego model wielokulturowości społeczeństw jest bardziej „poprawny” niż model monokulturowości?

Wnioski

- Wspólnota wartości/kultury i patriotyczne identyfikowanie się ze społeczeństwem jest fundamentem demokracji i rozwoju
- Możliwe warianty rozwoju sytuacji: Integracja na warunkach silniejszego, konwergencja kultur, państwo totalitarne/policyjne, silne zróżnicowanie społeczne, uruchomienie procesu etnicznego obejmującego mniejszości kultury islamskiej, wojna z czystkami etnicznymi – wariant Wielkopolska
- Pewne skutki migracji pozostaną na zawsze, na przykład wielorasowość społeczeństw europejskich